BLÅSKJELL

- Blåskjell er en svært vanlig saltvannsmusling som lever i tidevannssonen og ned til 10 meters dyp.
- Skallene er blå eller svarte, og skjellene kan bli opptil 10 centimeter lange.
- Arten er utbredt fra Nord-Spania i sør til Kvitsjøen i nord, og meget tallrik langs norskekysten.
- Har reetablert seg i ytterkanten av fjorder på vestsiden av Svalbard. Sannsynligvis skjer det ved hjelp av varme havstrømmer fra norskekysten

KLIMAHISTORIE: *Blåskjellene på Svalbard forteller klimahistorie, både om hvordan det var i den varme perioden etter forrige isid, og hvordan organismer nå reagerer på oppvarming, forteller professor i marinbiologi Jørgen Berge.* **FOTO: JAN-MORTEN BJØRNBAKK / NTB SCANPIX**

Forteller klimahistorie om Svalbard

Blåskjellene er tilbake

Fossiler av 8.000 år gamle blåskjell avslører hvordan klimaet har vært på Svalbard. Nå er de varmekjære muslingene tilbake for første gang siden vikingtiden.

JAN-MORTEN BJØRNBAKK
NTB

Bortsett fra en lysere blåtone, og små riper, ser skjellet marinbiolog Jørgen Berge holder fram ut som et hvilket som helst blåskjell. Men muslingen er ikke på noen måte «vanlig».

– Dette skjellet er mellom 7.000 og 8.000 år gammelt, og kommer fra Torskevannet ved Rijpfjorden på Nordaustlandet. Her kan du gå på tidligere havbunn som nå har hevet seg og plukke rester av skjell og organismer som levde under langt varmere forhold enn i dag, forteller marinbiologen.

Lett å plukke

Det er ikke bare ved Torskevannet på 80 grader nord de eldste variantene av blåskjellene lett kan plukkes fra gammel havbunn som har hevet seg siden forrige istid.

– Fossile blåskjell er vanlige rundt hele Svalbard. Med lite vegetasjon er de lette å finne. Vi vet at de var spesielt utbredt for 6.000-8.000 år siden, men det er også funnet skjell som er datert til vikingtiden, sier Jørgen Berge.

Professoren i marinbiologi har studert blåskjellene på Svalbard nøye. Ved å se på hvilke andre fossiler arter han finner sammen med blåskjellene, kan han danne seg et bilde av levekårene for organismene fra den eldre steinalder. Årringene forteller hvor gamle de ble, men også om variasjoner i vekst.

– Vi kan ta prøver av gitte kvadrater, se på andelen av de ulike artene og ut fra det lage gode anslag om hvordan klimaet må ha vært i den varme perioden de levde i. Vi kan også sammenligne med lignende klimasoner i dag, sier Berge.

Variasjon

Etter siste istid har klimaet variert mye på Svalbard. Å se hvordan faunaen har reagert på varmere eller kaldere klimaperioder vil også hjelpe med å forstå hvordan dagens organismer vil reagere på oppvarmingen vi nå ser.

– Den vitenskapelige litteraturen spådde at med et varmere klima, ville blåskjell være en av de første artene som kom tilbake og etablerte seg, sier Berge.
Han var selv med på dykket ved Sagaskjæret i munningen av Isfjorden der denne antakelsen ble bekreftet i 2004.

– For meg forteller blåskjellene en av de mer karismatiske og spesielle klimahistoriene vi har på Svalbard i dag, sier marinbiologen

Varm havstrøm

De siste 11 årene er flere kolonier blåskjell dokumentert i Isfjorden og Kongsfjorden. Høyst sannsynlig er larver ført opp til Svalbard med Vestspitsbergenstrømmen som bringer varmt atlantisk vann fra fastlandet og opp langs kysten og inn i fjordene vest på Svalbard.

Ikke fra ballastvann

– Denne strømmen bruker 30-40 dager fra Lofoten opp til Svalbard. Det sammenfaller helt med levetiden til larvene, sier han.

Genetiske prøver viser nært slektskap med blåskjellpopulasjoner i Nord-Norge. Jørgen Berge er derfor nesten sikker på at det ikke er larver fra ballastvann i som har etablert seg på Svalbard.

HOTELL EVAKUERT

Politiet satte i gang evakuering av Quality Hotel Grand Royal i Narvik etter røykutvikling natt til søndag. Et tømt pulverapparat var årsaken til all røyken. Politiet opplyste først at røyken trolig kom fra et toalett i underetasjen. NTB

Mangler info om radon-fare

Statens strålevern og NGU mangler informasjon om radon-faren i flere områder.

Antallet hus i områder med høy radonfare kan dermed være enda høyere, tror fagfolk bak nye radonkart.

De nye aktsomhetskartene, laget av Norges geologiske undersøkelse (NGU) i samarbeid med Statens strålevern, viser at over 10 prosent av norske boliger ligger i områder med fare for radongass. Hele 20 prosent av tettbygd areal i Norge ligger imidlertid i områder definert som usikker aktsomhet for radon. Usikker aktsomhet innebærer at det ikke finnes nok målinger på stedet til at aktsomhet kan beregnes, eller at beregningene ikke gir tilstrekkelig grad av sikkerhetsgrunnlag for å si om aktsomheten er høy, moderat eller lav. I disse områdene ligger det over 290.000 bolighus. Fagfolk i Statens strålevern og NGU frykter noen ikke sender inn målerapporter fordi de er bekymret for at boligverdien skal synke eller for personvern, skriver NRK. Både Statens strålevern og NGU er klare på at de ønsker seg flere målinger, og at resultatene bør inn i den sentrale databasen. – Kommunene med mye grå områder bør måle i egne bygninger, og folk i egen bolig, sier Ingvild Finne i strålevernet. For eksempel ligger 6.875 bolighus i Drammen usikkert til. NTB